

Başlık/Title: Ömer Seyfettin'in Şiirlerinde Şehir ve Coğrafya

Yazar/ Author

Dinçer ATAY

ORCID ID

0000-0002-8796-371X

Bu makaleye atıf için: Dinçer Atay, "Ömer Seyfettin'in Şiirlerinde Şehir ve Coğrafya", *KARE*, no. 11 (2021): 235-256.

To cite this article: Dinçer Atay, "Provinces and Geography in Ömer Seyfettin's Poems", *KARE*, no. 11, (2021): 235-256.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 16 Mayıs / May 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 06 Temmuz / July 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: Kabul Tarihi /AcceptanceDate : 28Oct 2019

DRJI Directory of ResearchJournalsIndexing: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /AcceptanceDate: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Dinçer ATAY*

ÖMER SEYFETTİN'İN ŞİİRLERİNDE ŞEHİR VE COĞRAFYA

Özet: Modern Türk edebiyatında hikâyeci kimliği ile ön plana çıkan Ömer Seyfettin edebî hayatına şiir türü ile başlar. İlk dönem şiirlerini Servet-i Fünûn üslubuyla kaleme alan Ömer Seyfettin'in ilk şiiri, 1900 yılında Edirne'deyken yazdığı ve *Mecmua-i Edebiye*'de çıkan "Terâne-i Giryân" adını taşır. Aşk terennümlerinin hâkim olduğu ilk dönem şiirlerinde romantik bir tavırla Edirne'ye ve oradaki sevgiliye dair duyuları, "Edirne Hatıralarından (I)"da gözlemlenebilir. Onun kolektif duyusuyla yazdığı ilk şiirlerinden olan "Hatt-ı Âli"de Hicaz coğrafyasının varlığı dikkatleri çeker. Bu şiirinde Hicaz demiryolunun ulvi bir iş olduğu fikri, ön plana çıkar. 1914'de yazdığı "Turgut, Korkut ve Anneleri" metninde istikrarlı bir seyir veren kolektif eksenli coğrafi açılımlar, başkaca şiirlerinde de kendini gösterir. Türk Dünyası coğrafyasına zihinsel olarak kendisini açan Ömer Seyfettin; Türk destan mekânlarını, Türk destan coğrafyasını ve Türk kozmografyasını şiir metinlerinde görünür kılar. 1914'ten sonraki şiirlerinde Turan coğrafyasına sıklıkla yer veren şair, Turan'ı hem bir coğrafya hem ülkü mekânı hem de Türklüğün bizatihi kendisi olarak da algılar. Ömer Seyfettin'in şiirlerinde netlik kazanan coğrafi terimlerin, sembolik anlamlar eşliğinde kullanıldığı da gözlemlenir. Türkçenin Yeni Lisan hareketi ile dirilişini baharın gelişi ile imleyen Ömer Seyfettin; çöl, buz, dağ gibi coğrafi terimlerle de Türklüğün karşısındaki zorlukları, aşılması gereken engelleri sembolik düzlemde verir. Bu makalede daha ziyade hikâyeleri ile ön plana çıkan Ömer Seyfettin'in şiirlerinde varlık bulan özel şehir isimleri, kolektif aidiyete açılan coğrafi algılar ve coğrafi terimlerin birer sembol olarak kullanımları açıklanacaktır. Söz konusu anlam açılımları, metin odaklı bir yaklaşımla görünürleşen anlam dizgelerini yorumlama ile gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şiir, Şehir, Coğrafya, Turan, Ömer Seyfettin.

PROVINCES AND GEOGRAPHY IN ÖMER SEYFETTIN'S POEMS

Abstract: The literary life of Ömer Seyfettin, who stands out with his storyteller identity in modern Turkish literature, begins with the genre of poetry. The first poem of Ömer Seyfettin, who composed his early poems with an inclination towards Servet-i Fünun, was "Terâne-i Giryân" that he wrote while in Edirne in 1900 and published in *Mecmua-i Edebiye*. His feelings for Edirne and his lover in that province can be observed in "Edirne Hatıralarından I" (From Edirne Memories I) in the poems of the first period dominated by a romantic mood. "Hatt-ı Âli" is his first poem in which he gave a collective perspective in terms of geography. The idea that the Hejaz railroad is a lofty work is an example of geographical contexts in his poems. His geographical descriptions in a collective context, which started with the poem "Turgut, Korkut ve Anneleri" (Turgut, Korkut and Their Mother) written in 1914, are also encountered in some of his other poems. Mentally opening himself to the geography of the Turkish World, he makes Turkish epic locations, Turkish epic geography, in other words, Turkish cosmography visible in his poetry. The poet, who frequently mentioned Turanian geography in his poems after 1914, perceives Turan as both a geography, an ideal place, and Turkishness itself. It is also observed that the geographical terms clearly described in Ömer Seyfettin's poems are also used with certain symbolic meanings. Likening the resurrection of Turkish with the New Language movement to the coming of spring, he expresses the difficulties and obstacles to be overcome on a symbolic plane through geographical terms such as desert, ice and mountain. This article will examine various dimensions of the symbolic use of province names, geographical coordinates that open to collective belonging and geographical terms which are used in the poetry of Ömer Seyfettin, who is known more for his storytelling. This semantic examination will be carried out by interpreting a sequence of meanings that become visible with a text-oriented approach.

Keywords: Poetry, Province, Geography, Turanian, Ömer Seyfettin.

*Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniv. Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bl./KARS, email: dinceratay@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8796-371X

Giriş

İnsan, biyolojik gereksinimlerinin dışındaki varlığını deneyimlediği andan itibaren kendisini güvende hissetmek ister. Güvende olma hâli, insanın kendisini konumlandığı bir mekânın varlığını da beraberinde getirir. Bireysel veya kolektif, özel veya kamusal gibi ifadelerle nitelenen mekân, söz konusu bağlamların üstünde genel bir bakışla coğrafya ekseninde görünüm kazanır. Panoramik bir bakışta coğrafyanın bilimsel varlığı söz konusu edilebilirse de insanın değerler üreten tarafı sayesinde genel coğrafyalar özel olarak sahiplenilen ve anlam atfedilen mekânlara dönüşür. Değerler üreten insan, çevresini de şekillendirir. Karmaşanın verdiği güvensizlik hâlimden böylece sıyrılan insan, “var oluşunun konumlandığı yer olarak tanımlayabileceğimiz mekân”¹ ile kendi varlığını tek bir eksende tasavvur ederek güvende olma hâlini deneyimler.

Coğrafi mekânın anlam üreten bir boyuta dönüşmesinde insanın sosyo-kültürel tavrı başat rol oynar. Başlarda tarımsal üretimle çevreyi etkileyen bir seviyede yükselen insan – coğrafya ilişkisi, zamanla daha özel daha özgün alanlara taşınır. Çevresini kendine ait kılarak onun çehresini değiştiren insan, çevreye olan aşinalığını fiziksel ve tinsel boyutlara taşır. Sarı çamurun olduğu bir yokuşu ‘Sarıbayır’ olarak adlandırırken temel coğrafi nitelikleri dikkate alan insan, kendi tanınırlığının özel isimlerini coğrafi mekânlara da atfeder. Tıpkı Gaziantep’in Oğuzeli ilçesinin isimlendirilmesinde olduğu gibi. İnsan, tüm bunları yaparken deneyimleri ve yaşanmışlıkları ile hareket eder. Mekâna olan aşinalığının artması, bulunulan mekânın ‘bizleşmesi’, kendine ait kılınması anlamına gelir. İnsanın özneliği seviyesinde belirginleşen insan – coğrafya ilişkisi, dikey boyutlu bir zaman çizgisiyle varlığının diğer çehresini de görünür kılar. Zamanın söz konusu olmasıyla doğal olarak tarih disiplini de meseleye dâhil olur. Böylece tarihî coğrafya ve tarihî mekân gibi kavramlar gündeme gelir. Genel anlamda insan fenomeninin odağında söz konusu olan anılan bağlamlar, özeldir insan toplulukları için de mevzu bahis edilecektir. Bir topluluğun diğer topluluklardan farklı olan eylemleri ile tanımlanması bahsiyle spesifik görünümeler dikkat çeker. Daha da özgünleşen hâller eşliğinde, benzer coğrafyalara dair farklı etkiler, yaklaşımlar ve anlam üretimleri kendini gösterir. Söz konusu insan topluluklarının millet olarak sosyo-kültürel eksene erişmeleri, salt coğrafya – insan ilişkisinin kültürel pozisyona taşınmalarını da beraberinde getirir. Bu taşınım, yazma eylemi ve eser ortaya koyma hâlleriyle gerçekleşir. Böylece biyolojik ihtiyaçları ile coğrafyayı, çevreyi, mekânı işleyerek kendini konumlayan insan, kolektif seviyede kabul gören bir coğrafya – insan ilişki ağını, tinsel boyuta da taşımış olur. Söz konusu tinsel ağ ile birlikte gündeme edebiyat ve coğrafya ilişkisi gelir.

¹ Ramazan Korkmaz, *Yazımsal Okumalar*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2015, s. 77.

Millet seviyesine yükselen insan topluluklarının coğrafyayı mekân ve zaman eksenli alımlamalarının edebî esere yansımaları, metinlerdeki insan – coğrafya ilişkisinin özgün örneklerini içerir. Mehmet Kaplan, “Edebiyat Coğrafyası”² adlı yazısında tarih ve coğrafyanın milletleşme sürecindeki etkisine dikkat çeker ve şöyle der: “Realist bir millet anlayışı coğrafyayı unutmamak mecburiyetindedir.”³ Kaplan, coğrafyanın edebî eserlerdeki görünümünü nispeten Hippolyte Taine’in “ırk (race), çevre (surroundings), çağ (epoch)”⁴ algısından kalkarak teşkil eder. Buna bir örnek olarak Halide Edip’in *İngiliz Edebiyatı Tarihi* adlı eserinden bir alıntıyla insanın coğrafi unsurların etkisinde kalma durumlarına vurgu yapar. Yazının devamında Fransız edebiyatı araştırmalarında yer alan bir terimi de verir. Bu terim, André Ferre’nin 1946’da yayımladığı *Géographie Littéraire* (Edebî Coğrafya) adlı kitabında geçen “edebiyat coğrafyası”dır.

Yine Fransız düşünürlerinden edebiyat sosyolojisine katkı sunan ve Fransız İhtilali’ni yaşamış biri olan Madame de Steal, edebiyatın salt duygusal yoğunluk terennümlerinden ibaret olmadığı fikrindedir. Steal’in bu düşüncesi, edebiyatın diğer sosyal disiplinlerle olan ilişkisini gündeme getirir. Steal, Türkçeye *Edebiyata Dair* adıyla aktarılan kitabının giriş bölümünde; “dinin, âdetlerin, kanunların edebiyat üzerinde, edebiyatın da din, âdetler ve kanun üzerinde ne gibi tesiri olduğunu incelemeyi kendime hedef tuttum”⁵ der. Edebiyat sosyolojisinin öncü metinleri arasında yer alan Hippolyte Taine de *İngiliz Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde şöyle der: “Herhangi bir edebî eserin salt hayal gücünün oyunlarından ibaret olmadığı, eserini tasavvur eden bir muhayyilenin bireysel duyularından ziyade çağdaş tavırların bir yansıması olduğu anlaşıldı.”⁶ Edebiyat sosyolojisinin bu temel iki kaynağında netlik kazanan edebiyatın işlevi bahsi, farklı olguların edebiyat ile ilişkisini gündeme taşıyarak edebiyatın çevrenini genişletir. Nihayetinde edebiyat, coğrafya ve tarih disiplinlerine sosyoloji disiplininin imkânları da dâhil olunca insan – coğrafya ilişkisinin edebiyattaki görünümünü daha analitik bir bakışla açıklama imkânına kavuşulacaktır.

Bu çalışmada Ömer Seyfettin’in şiirlerinde varlık bulan şehir isimleri, coğrafya aidiyeti ve algısının sosyo-kültürel odaktaki karşılığı ve bahar, çöl, buz gibi coğrafi terimlerin şiir metinlerindeki sembolik görünümü değerlendirilecektir. Değerlendirmeye alınan şiirlerde kronolojik bir anlayış benimsenerek Ömer Seyfettin’in şiirlerindeki coğrafya algısının seyri somutlanacaktır. Söz konusu değerlendirmeler yorumsal edebiyat sosyolojisinin verdiği imkânlar dâhilinde

² Mehmet Kaplan, “Edebiyat Coğrafyası”, *Nesillerin Ruhu*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2006, s. 151-153.

³ Kaplan, “Edebiyat Coğrafyası”, s. 152.

⁴ Hypolyte A. Taine, *History of English Literature*, Translate by H. Van Laun. New York: Holt& Williams, Vol.1, s. 10.

⁵ Madame de Steal, *Edebiyata Dair*, çev. Safiye Hatay – Vahdi Hatay, İstanbul: MEB Basımevi, 1967, s. 1.

⁶ Hypolyte A. Taine, *History of English Literature*, Vol. 1, s. 1.

yapılmadan önce Ömer Seyfettin'in şiir türündeki serencamına dair kısa bilgiler verilecektir.

1. Şair Ömer Seyfettin

Ömer Seyfettin'in edebî hayatı şiir türü ile başlar. Evde bulunan divanlardan ilham alarak gazeller yazdığını Ruşen Eşref'e⁷ aktarır. Edirne yıllarında çevresinde şair olarak tanınmaya başlar.⁸ Türk edebiyatı tarihinde daha ziyade hikâyeleriyle ön plana çıkan Ömer Seyfettin, özellikle Yeni Lisan hareketinden sonra ortaya koyduğu edebî metinlerinde Türk kimliğini muhtelif boyutlarıyla görünür kılar. İlk hikâyelerinde olduğu gibi ilk şiirlerinde de genellikle bireysel konuları işleyen Ömer Seyfettin'in şiir türündeki eserleri hikâyelerine nazaran arka planda kalır. Onun hikâyelerinin tematik ve teknik gücü, II. Meşrutiyet devrinin sosyo-politik ve sosyo-kültürel hareketlerinin metinlerdeki görünümü ile şekillenir. Buna karşılık şiirlerinde benzer bir izleksel eğilimden, en azından aynı seviyede bir yoğunluktan söz etmek güçtür. Şimdilik seksen sekiz şiiri tespit edilen Ömer Seyfettin'in bilinen ilk şiiri *Mecmua-i Edebiye*'nin dokuzuncu sayısında çıkan "Terâne-i Gıryan"dır.⁹

Edebîyat-ı Cedîde etkisinin görüldüğü II. Meşrutiyet'ten önceki şiirleri aruzla olup genellikle sone şeklinde ve aşk konusunda yazılmıştır. Aynı dönemde şiire girmeye başlayan sosyal konular 1914'e kadar birkaç şiirinde daha devam eder. 1911'den sonra kelime kadrosunda önemli değişiklikler görülür. Şiirlerindeki asıl değişme ise 1914'te başlar.¹⁰

Ömer Seyfettin'in şiirlerinde sosyal konuların görünmesi için Balkan Savaşları sonrasını beklemek gerekir. Bununla birlikte onun ilk şiirlerindeki bireysel terennümlere rağmen düşün dünyasında sanatın şahsi olmadığı fikrinin varlığı, Ali Canip'in Yakup Kadri'den aktardığı şu ifadelerde kendini gösterir:

Fecr-i Âtî'yi çoktan kurmuştuk. Ömer Seyfettin'i bu edebî kulübe almak istedik. Bize 'Gayeniz nedir?' diye sordu. Şehabeddin Süleyman'la ben ona Fecr-i Âtî'nin düsturunu tekrar ettik: 'Sanat şahsi ve muhteremdir!' Ömer Seyfettin insanı yaralamayan o alaycı tebessümüyle gülümsedi ve oturduğu yerden bize doğru uzanarak: 'Bu Lafın hiçbir manası yok, cancağızım!' dedi. O, sanat bahsinde bizim henüz farkına varamadığımız bir takım hakikatlere ermiş gibiydi.¹¹

⁷ Ruşen Eşref Ünaydın, *Diyorlar ki...*, İstanbul: MEB, 1972, s. 221.

⁸ Tahir Alangu, *Ömer Seyfettin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, İstanbul: YKY, 2010, s. 63.

⁹ Nâzım Hikmet Polat, *Şair Ömer Seyfettin: Bütün Şiirleriyle*, Ankara: TDK Yayınları, 2014, s. 35.

¹⁰ Nâzım Hikmet Polat, "Ömer Seyfeddin", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2007, 34: 80.

¹¹ Yakup Kadri'den akt. Ali Canip Yöntem, *Ömer Seyfeddin: Hayatı, Karakteri, Edebiyatı, İdeali ve Eserlerinden Numuneler*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1947, s. 6.

Yakup Kadri, ayrıca *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları* adlı eserinde de Ömer Seyfettin'in dil ve edebiyat mesalesinde devrinden çok ileri bir görüşe sahip olduğunu ifade eder. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000, s. 39-40.

Onun şiir dünyası hakkındaki ilk bilgilere ve hatta şiir metinlerinden toplu örneklere Ali Canip'in *Ömer Seyfettin* monografisinde tesadüf etmek mümkündür. Ali Canip, onun "Kızılıрмаğa", "Aşk" ve "Doğduğum Yer"¹² adlı manzumelerini bu monografi kitabına dâhil eder. Ömer Seyfettin'in süreli yayınlarda kalan şiirleri 1960 öncesinde Şerif Hulusi'nin ve Fevziye Abdullah Tansel'in çalışmaları ile gün yüzüne çıkmaya başlar.¹³ "Ömer Seyfeddin'in şiirleri basım tarihlerine göre kronolojik sıraya konulup incelenince, geçirdiği fikrî tekâmül devrelerini hemen hemen kesin çizgilerle birbirinden ayırt etmek mümkündür."¹⁴ Bu panoramik görünüm, bir bakıma II. Meşrutiyet'in ilanından ve bilhassa "Yeni Lisan" makalesi ve Balkan Savaşları'ndan sonra Türk edebiyatında görünüm veren seyirle paralellik arz etmektedir.

Araştırmacılar Ömer Seyfettin'in şairliğini iki devrede incelemeyi uygun bulurlar. Tansel, Argunşah¹⁵ ve Polat¹⁶, ilk şiirinden 1914'e kadar olan dönemi ilk dönem ve 1914'ten sonraki şiirleri daha sosyal konuları ve toplum sorunlarını içermesi bakımından ikinci dönem olarak belirler. Yıldız¹⁷ ise; 1900-1910 ve 1911-1920 yılları arasına denk gelen iki farklı şiir dönemi olduğunu hem şekil hem içerik açısından gözlemlenen farklılara atıf yaparak belirler.¹⁸ Kanaatimize göre onun şiirindeki söz konusu değişim, bireysel izleklerden kolektif izleklere geçiş anlamına da gelir. Bu değişimle onun şiirlerinde tarih ve coğrafya olguları bilinç seviyesine yükselir. Hikâyelerinde genel anlamda ağırlık kazanan kendi sosyal

¹² Yöntem, *Ömer Seyfeddin*, s. 113-114.

¹³ Fevziye Abdullah Tansel, "Ömer Seyfeddin'in Şiirleri", *Necati Lugal Armağanı*, Ankara: TTK, 1968, s. 608-647.

¹⁴ Tansel, "Ömer Seyfeddin'in Şiirleri", 1968, s. 606.

¹⁵ Hülya Argunşah, "Ömer Seyfeddin'in Bilinmeyen Şiirleri ve Bazı Düzeltmeler", *Erdem*, 12/34 (1999), s. 27.

¹⁶ Nâzım Hikmet Polat, "Ömer Seyfeddin", 34: 80. Nâzım Hikmet Polat, *Ömer Seyfettin maddesinde Ömer Seyfettin'in şiirindeki değişimin 1914'te başladığını ifade eder. Buna karşılık 2020 yılında neşredilen bir yazısında ise yine onun şiir devresini ikiye ayırmakla birlikte bu ayrımın temel referansını 1908'te ilan edilen II. Meşrutiyet olarak verir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nâzım Hikmet Polat, "Şair Olarak Ömer Seyfettin", *Ömer Seyfettin İçin*, ed. Nâzım Hikmet Polat-Filiz Ferhatoğlu, İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, 2020, s. 131-132.*

¹⁷ Saadettin Yıldız, "Ömer Seyfeddin'in Şiirinde Servet-i Fünûn'dan Millî Edebiyata Geçiş", *Ben Gönen'de Doğdum – Ömer Seyfettin ve Eserleri Sempozyum Bildirileri*, İstanbul: Gönen Belediyesi, s. 17.

¹⁸ Ali Kurt, *Ömer Seyfettin'in şairliğini üç döneme ayırır. Bunu yaparken edebiyat tarihinin dönemlerini referans alır: Servet-i Fünûn, Fecr-i Âtî ve Millî Edebiyat. Fakat Ömer Seyfettin, 1914 öncesindeki şiirlerinde pek nadir olarak bireysel izleklerin dışına çıkar. Ayrıca Ömer Seyfettin'in Fecr-i Âtî'nin sanat anlayışının şahsi ve muhterem olmasına dair doğrudan ifadeleri mevcutken böyle bir tasnifi Fecr-i Âtî ile ilişkilendirmek pek makul değildir. Bize göre onun şairliği iki döneme ayrılmalıdır: Başlangıçtan 1914'e ve 1914'ten sonraki dönem. Zira bu tarihten sonra onun şiirindeki kolektif izleklerle beraber şekil özelliklerinde de değişimler ziyadesiyle gözlemlenir. Ali Kurt'un makalesi için bkz. Ali Kurt, "Ömer Seyfettin'in Şairliği ve Şiiri Üzerine", *Vefatının 100. Yılında Ömer Seyfettin*, Bandırma: Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi Yayınları, 2020, s. 187, 191-192.*

zamanın gerçekliği, bilhassa 1914'ten sonraki şiirlerinde "millî romantik duyuşun"¹⁹ görünümleri şekline bürünür. Ömer Seyfettin'in biyografisinde yer alan şehirlerin, hikâyelerinde Balkan coğrafyası olarak görünürlüğü, şiirlerinde yerini Türk dünyası ve Türk destan coğrafyasına bırakır. Bu görünüm, geçmişin köken bilgisini tarihsel coğrafya odağında şimdileştirme niyeti eşliğinde belirir. "Yahya Kemâl'in tarihte Türklüğü şiir ikliminde araması"²⁰, onun şiirlerinde Türklerin ana yurtlarını hatırlatma biçiminde netlik kazanır.

2. Ömer Seyfettin'in Şiirindeki Şehirler

İlk şiirini on altı yaşında yayımlayan Ömer Seyfettin, bu dönemde Edirne Askerî İdadî'sinde eğitimine devam etmektedir.²¹ Bireysel izleklerin ağırlıkta olduğu ilk şiirlerinden olan "Edirne Hatıralarından (I)" şiiri, başlıkta bir şehir adının geçmesi bakımından dikkate değerdir. Metinde kullanılan "(I)" ibaresinden hareketle Ömer Seyfettin'in Edirne'deki günlerine dair başkaca şiirler yazmayı planladığı düşünülebilir. Bireysel duyuşların hâkim olduğu bu şiirde, sevgiliyle geçirilen ve gönlü hoş eden anların ruhta bıraktığı duygulara olan hasret temel izlektir. Tevfik Fikret etkisinin yoğun bir biçimde görüldüğü metnin başlığında yer alan Edirne şehri, onun gençlik yıllarındaki aşk(lar)ını yaşadığı bir aşk mekânı olarak algısal bir seviyede belirir. Şiirde geçen Tunca Nehri ifadesi, su ve ayın görsel temasının romantik bir hayalin inşası için bir araç işlevi görür. Suyun akışının şiir gecelerine has olan duyuşları, bu noktada şairin benliğini fetheder:

Dilim bu ân-ı hayâlimde Tunca'nın mehtâb
Leyâl-i şî'rine mahsus olan sedâlarını
Duyar, perestîş ile eylerim devam-ı şitâb
Seninle orada geçen ömrümün safâlarını
Nücûm- zâhire, âfâk-ı pür-emel tekrâr
Eder ve dinlerim öyle hazîn, sevdâ-kâr...²²

Âşıkâne duyuşlar eşliğinde metinde geçen Tunca Nehri ve kıyıları, Ömer Seyfettin'in sevgilisi ile vakit geçirdiği bir mekândır. Metindeki sevgilinin hem gerçek hem de şiir yazmak için icat edilen hayali bir varlık olduğu düşünülebilir. Denilebilir ki Ömer Seyfettin'in bu şiirinde Edirne şehri, gençlik aşklarının deneyimlendiği ve şiire düşkünlük hâlleri neticesinde romantik duyuşların muhayyilede yer edindiği bir mekândır.

Felsefe Mecmuası'nda felsefî şiirler epigramı ile verilen "Ayasluğ"²³ şiiri, *Musavver Hâle ve Edebiyat-ı Cedide*'de "Efes" başlığıyla yayımlanır. Yine bir şehir

¹⁹ Şerif Aktaş, *Edebiyat ve Edebî Metin Üzerine Yazılar*, Ankara: Kurgan Edebiyat, 2011, s. 29.

²⁰ Aktaş, *age.*, s. 320.

²¹ Alangu, *Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, s. 61-63.

²² Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri, Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2000, s. 30.

²³ Ayasluğ, günümüzdeki Selçuk şehrinin eski adıdır.

adının geçtiği metin olarak 1910'da yayımlanan şiirde, Efes Antik kentini seyreden şairin duyumsadıkları ön plandadır. Bu metinden hareketle onun "Hatt-ı Âlî" şiirinden sonra "Efes" şiirinde de bireysel duyulardan sıyrılmış bir şehir – coğrafya bağlamının varlığından söz edilebilir. Efes Antik Kenti'ni seyreden Ömer Seyfettin, önceden bir nizam içinde olan şehrin sütunlarının şimdi toprakla birleştiğini gözlemler. Bu imajdan hareketle sütunlar gibi tıpkı insanların da toprakla birleşeceğini tasavvur eder. Ölümü düşünen şair, insana has olan bütün duygu ve hâllere âdeta yabancılaşır. "His, hayal, fenalık, iyilik, nefret, aşk, gülmek, ağlamak" gibi duyguların ve hâllerin, insan bedeninin toprakla buluşacağı anda her şeyin silinip gideceğini ve insanı bekleyen şeyin bir nisyân / yokluk hâli olduğunu duyumsar. Şair, "Bûm-ı bidâr"ın, yani uyanık bir baykuşun insanoğluna güldüğü ve karanlıkların hâkim olduğu Efes'in kadim mabetlerini bir mağaraya benzetir. Bu karanlığın insanın toprak altındaki hâlini andırdığını düşünür. O, yüz yıllar önce Efes'te yaşayan insanların isimlerine ve özel hayatlarına dair bir şey bilinmediği gerçeği eşliğinde kâinatın sürekli değişme hâlinin insana da sirayet edeceğine kanidir:

İnanma nefrete, aşka, fenalığa, iyiye,
İnanma hisse, hayâle... İnanma bir şeye;
Yarın türâb olacak ağlayan, gülen şimdi
İnanma, işte nasibin ölüm ve nisyandır,
İnanma, çünkü hakâyık da hep yalandır
Bu kâinat bütün bir tebeddül-i ebedî!..²⁴

Onun bu duyularının ilk görünümünü "Gurbet Elllerinde I-II" şiirlerinde bulmak mümkündür. Gurbetin anıldığı bir yerde sılanın varlığı da kaçınılmaz olur. Ömer Seyfettin'in sırası, doğduğu yer Gönen'dir. Bu noktada kendisinin doğduğu yerle ontolojik bir bağlam kurması, Ali Canip'in hazırladığı monografik eserine de dâhil ettiği "Doğduğum Yer" şiirinde de gözlemlenir. Doğduğu yeri bir köy olarak tasavvur eden Ömer Seyfettin, bu şiirinde daha ziyade pastoral bir manzarayı resmeder. Âdeta kalıplaşan bir köy panoramasını andıran tasvirlerle billur suları olan derenin sevinç hıçkırıklarını duyumsayan şair, söğüt ağaçlarının gölgesinde büyüdüğünü hatırlar. Benliğini kurduğu tabiatla iç içe olan mekâna duyduğu hasreti, otuz üç yaşında hisseder. Şair, evlerinin bahçesinin de derenin kenarında bulunan söğüt ağaçlarından müteşekkil orman olduğunu söylerken benliğini tabiatın varlığıyla birleştirir. Şairin özlediği duygu, mutluluktur. Çocuk masumiyetiyle tabiatla birleşen hâller ve yaşamlara çocukluk kaynaklı kesintisiz mutluluk deneyimleri eklenir. Otuz üç yaşında bulunduğu mekân ve duygu hâllerindeki sabitlikten sıyrılmaya istenci ile "çocukluk cennetini"²⁵özleyen Ömer

²⁴ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 64.

²⁵ Recep Duymaz, yazarın Gönen'i anlattığı hikâyelerine *Çocukluk Cenneti Gönen Hikâyeleri* (İstanbul: Gönen Belediyesi Yayınları, 2008.) başlığını vermiştir.

Seyfettin Gönen'i, hasretini daima taşıdığı bir mekân olarak alımlar. Bu hasret, onu daima ümitli kılan biyografik direnç mekânına çeker:

Görünmeyen bülbüllerin öğüdü!

Doğduğum yer, doğduğum yer... O cennet

Buralardan çok uzakta bir köydü²⁶

Ömer Seyfettin'in mutlu bir çocukluk geçirdiğini bu metinden çıkarmak mümkündür. Zira "insanlar yetiştikleri coğrafyanın yüzey şekleri, bitki örtüsü ve iklim koşullarına bağlı bazı ruhî ve fizikî özellikler kazanır."²⁷ Bu noktada tabiatla iç içe geçen bir çocukluğun verdiği mutluluk hissini yetişkinlik çağında da deneyimleme arzusundan bahsedilebilir.

Ömer Seyfettin'in kolektif bilinçdışına dair coğrafi algıları işlediği "Türk Dünyası" şiirinin *Tanın'*de "Kâşgar" başlığıyla ve "Turan Ufukları" takdimiyle yayımlanmasından hareketle, onun şiirlerinde varlık bulan şehirlere Kâşgar'ı da eklemek gerekir. Ömer Seyfettin bu şiirinde doğrudan doğruya *Kutadgu Bilig* ve Buğra Han özel isimlerini anmış olsa da onun örtük biçimde Kaşgarlı Mahmut'un *Dîvân ü Lugâti't-Türk* eserini de benliğinde duyumsadığını iddia etmek mümkündür. Gözünü Turan coğrafyasına diken Ömer Seyfettin'in Kâşgar'ı andığında *Dîvân ü Lugâti't-Türk*'ü unutmış olmasını düşünmek eksiklik olur. Onun yaşadığı sosyal zaman gerçekliğinde de Çinlilerin elinde olan Kâşgar şehrinin Türkçenin hâkim olduğu dönemlerdeki tasviri, tabiat unsurlarıyla bezeli bir cennete benzetilir. Şiirde geçen; "Hasret çeken bülbüllerin yuvası"²⁸ ifadesindeki 'bülbül' Türkçe konuşan insanları ve bizatihi Türkçenin kendisini imler. 1915'te yayımlanan şiirde Kâşgar, Türkçenin cenneti olarak tasvir edilir. Türkçenin gücünün kanıtlandığı *Dîvân ü Lugâti't-Türk*, odaklanılan eserin Türkçe için sahip olduğu önem bağlamında Kâşgar şehrinin Türkçenin bütün boyutlarıyla var olduğu bir cennet olarak tasavvur edilmesinin kaynağıdır. Kâşgar'ın Çin hâkimiyetine geçişiyle oradaki Türkçe cennetinin de siyah renk tarafından işgal edildiğini düşünen şair, Kâşgar şehrinin üç yüz yıldır işgal altında oluşunu hazin bir tablo ile tasvir eder:

Gözüm uzak, pek uzak bir cihanda...

Görüyorum; genç kızların başları

Siyah, yanık lâlelerle süslenmiş;

Üç yüz yıllık esirliğin matemi,

Bir alaca karanlığın elemi

Çökmüş, dağlar müebbeden sislenmiş.

Düşmüş yere türbelerin taşları.²⁹

²⁶ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 111.

²⁷ Emel Kefeli, "Coğrafya Merkezli Okuma", *Turkish Studies*, 4 /I-I (2009), s. 424.

²⁸ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 106.

²⁹ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 106.

Şiirde mimari kimliğin bir göstergesi olarak türbeler anılır. Devamında geçen ifadelerde şairin açık bir biçimde ifade ettiği *Kutadgu Bilig*, Kâşgar'da hüküm süren Tamgaç Uluğ Buğra Han'a³⁰ sunulması bakımından hatırlanır. Ayrıca Yusuf Has Hacıp, meşhur eserini Kâşgar'da tamamlamıştır. Bu tarihî bilgiler eşliğinde metnini kuran Ömer Seyfettin, aynı şiirini daha sonra "Türk Dünyası" başlığıyla yayımlar. Şiirde Turan coğrafyası ve Türk Dünyası 'uzak bir cihan' şeklinde nitelenir. Cumhuriyet'in ilanından sonraki 'vatan' ve 'Turan' tartışmalarında Ziya Gökalp'ın 'Turan'³¹ olgusunun nihai coğrafyasını uzak ülkü olarak tanımlamasına karşılık, Ömer Seyfettin'in bu fikri daha evvel görünür kıldığı söylenebilir. Ömer Seyfettin'in 'uzak' nitelemesi görünürde coğrafi, örtük boyutta ise siyasi eksendedir. Şiirde müstakil bir şehir tasviri veya şehirle ilgili bireysel hatıralar gözlemlenmez. Bunun yerine Yeni Lisan hareketi paralelinde Türkçenin bülbüllerinin yeniden şakımasının tarihî metinler ve bu metinlerin yazarlarının erki tarafından tanınmaları sonucunda mümkün olacağı düşünülür. Bu minvalde Kâşgar, kimlik kurucu tarihi ile anılmaktadır. Söz konusu anılış Mehmet Kaplan'ın Ziya Gökalp'ın "Altın Destan" şiiri için söylediği "mazi ile hâlihazır"³² karşılaştırma durumunu da anımsatır:

Henüz altın kandilleri sönmeyen
Mabetlerin kapısında bekliyor
Bizi hâlâ 'Kutadgu'nun ümidi.
Bu virane bir zamanlar ne idi...
Yâdı şimdi tarihlerde inliyor;
Ey Buğra Han! Ruhun mudur inleyen?³³

Kutadgu Bilig'in hem dili hem de içeriği bağlamında beliren ümit, iktidar erkinin faziletli ve şuurlu olması bağlamıyla birleşir. Şiirde ön plana çıkan şehrin Kâşgar olması, bireysellikten uzak kolektif aidiyete taşınan bir coğrafya algısını somut kılar. Kâşgar şehri, Ömer Seyfettin için âdeta Türkçenin cennetidir. "Mehmet Emin"³⁴ şiirinde geçen; "mefkûre cenneti" ifadesi de Türkçenin hâkim olduğu her yerin cennete dönüşeceği fikrini destekler. Bu hâkimiyetin coğrafi izdüşümü Turan'dır. Ömer Seyfettin imgeleminde ve düşün dünyasında Turan,

³⁰ Tamgaç Uluğ Buğra Han ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Soner Hunkan, "Tamgaç Uluğ Buğra Han", *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 39 (2010), s. 558.

³¹ Ziya Gökalp, "Turan" şiirini *Genç Kalemler*'de yayımlamasına dair devrin atmosferini *Türkçülüğün Esasları* adlı eserinde anlatır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul: KBY, 1976, s. 10-12. Ömer Seyfettin'in bu şiir metninden etkilendiğini düşünmek mümkündür. Yine Ömer Seyfettin'in "Kâşgar" şiirinde Turan'ı uzak olarak nitelemesi, tamamen coğrafi bir görünümü verse de örtük olarak II. Meşrutiyet sonrasındaki yoğun savaşlarla ideal düzleminde de uzaklaştığını düşündürmüş olabilir.

³² Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 1*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2004, s. 191.

³³ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 106.

³⁴ Ömer Seyfettin, *age.*, s. 99.

“millî vatan”³⁵dir. Ona göre millî vatanın sınırları, Balkanlar’dan Altaylara kadar Türkçenin konuşulduğu her yerdir. Ömer Seyfettin’in Turan vurgulu şiirlerinden hareketle 1914 sonrasındaki şiirlerinde “Turancılık Mefkûresi”ne bağlı olduğu anlaşılır.”³⁶ Nüzhet Haşim, *Türk Yurdu ve Türk Sözü*’nde neşredilen bu şiirlerini kuvvetli bulur.³⁷

Ömer Seyfettin’in zihinsel olarak Türk Dünyasına açıldığı şiirlerinden en önemlisi olan “Kırk Kız...”³⁸ şiiridir. Kırgız boyunun teşkili konusundaki mitik birikimi şiirin izleşine taşıyan şair, yine Çin işgali altındaki bir şehir olan Aksu vilayetini anar. Bir masal üslubuna sahip olan metinde Sağın Han’ın sarayı, Aksu vilayetinde kuruludur. Aksu Nehri’nin de müşahhas kılınması eşliğinde Turan coğrafyasının daha özel konumlarının varlığı da şiir metnine girer. Bunların en dikkate değerleri Altay Dağları’dır. Onun “Koroğlu Kimdi?” şiirinde de yine Turan coğrafyasında yer alan fakat Çin işgali altında olan Altıbalık, İrtiş Irmağı gibi özel yer adlarının varlığı gözlemlenebilir.

Ömer Seyfettin’in şiirlerinde geçen şehir isimleri, şiir başlıklarından ve metin içinde geçenlerden ibaret değildir. Onun muhtelif şiirlerinin sonunda metnin yazıldığı şehir ve muhit isimleri dikkat çeker. Söz gelişi “Evvelki Va’adin” şiirinin sonunda İstanbul’un Samatya; “Ömr-i Bî-tâb” şiirinin sonunda Edirne; “Mehtabda” şiirinin sonunda Bağlarbaşı; “Yeşil Dalgalar”ın sonunda Kâğıthâne; “Müvekkile-i Fenne”nin sonunda Kuşadası; “Temenni-i Hâb”ın sonunda Pirlepe³⁹; “Tâc”ın sonunda İştib; “Baykuş”un sonunda Ayasluğ (Selçuk); “Martılar”ın ve “Gurbet Ellerinde I – Yalnızlık”ın sonlarında Kuşadası’nın isimleri verilir. Bu ayrıntılar onun şiirlerini kaleme aldığı coğrafyayı vermesi bakımından önemlidir. Kuşadası’nda kendini gurbette hisseden şair, bu anlarda doğduğu beldeyi anımsar. Şu hâlde Edirne’de başladığı şiir yazma macerasının Makedonya’ya kadar uzandığı gözlemlenebilir.

3.Tabiatla İlişkili Coğrafi İfadelerin Sembol Dili Olarak Kullanılması

Ömer Seyfettin’in kimi hikâyelerindeki “sembolik ve örtük görünüşleri”⁴⁰ şiirlerinde gözlemlemek pek mümkün değildir. Buna karşılık şiirlerinde sıklıkla

³⁵ Ömer Seyfettin, “Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi”, *Makaleler*, haz. Hülya Argunşah, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021, s. 501.

³⁶ Fevziye Abdullah Tansel, “Ömer Seyfeddin’in İlk Eser ve Şiirleri”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Ankara: TTK Basımevi, 1992, s. 70.

³⁷ Nüzhet Haşim, *Millî Edebiyata Doğru*, İstanbul: Akademik Kitaplar, haz. Recep Duymaz, 2013, s. 72-73.

³⁸ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 116.

³⁹ Ömer Faruk Huyugüzel, Ömer Seyfettin’in İzmir’e gelmeden önce bir süre Rumeli’nde görev yaptığını ve şiirlerinde yer alan Pirlepe gibi yer adlarının da bu sebeple şiirlerde bulunduğuna dikkat çeker. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Faruk Huyugüzel, “Ömer Seyfeddin’in İzmir Yılları”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfeddin*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1984, s. 81.

⁴⁰ Mitat Durmuş, “Ömer Seyfettin’in ‘Bahar ve Kelebekler’ Adlı Öyküsünde Doğu ve Batı Kadını Karşıtlığından İdeal Kadına”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim TEKE Dergisi*, 7 (2018), s. 892.

kullandığı tabiat olgularının coğrafi terimlerine yaklaşan bazı kelimeleri, şiirlerinde sembolik anlamlarla kullanır. Söz konusu kullanımlar basit anlam algılarından ibaret gibidir. “Yüksek Aydınlıkla” şiirinde tabiat olaylarının yanı sıra ‘buz, çöl, kurak’ gibi kelimelerle zayıf da olsa bir sembolik anlam varlığından söz etmek mümkündür. Sevgilisine seslenir gibi görünen şair, aslında arzulayıp da ulaşamadığı emeline seslenir. Bunu yaparken de tabiat olaylarının varlığıyla coğrafya olaylarına denk düşen ifadeleri kullanır:

Duymuyorsun, ey sevgilim! Deniz, tufan, dağ ve kar
Yığınları arasından geceleri yırtarak
Doğan güneş yaratıyor asırlardan bir bahar.
Görmüyorsun bu sabahı, duymuyorsun bu uzak
Şenlikleri, naraları, bana gelen sesleri.
Viraneler çiçeklenmiş, kalmamış buz, çöl, kurak.

...

Beyaz kuşlar, altın oklar uçuşuyor... Sen yine
Görmüyorsun, benim gözüm orda... Lâkin bak biraz
Sen de bir an yükseklerle, denizlere, engine.⁴¹

Şiirde geçen tabiatla ilgili ifadeler, özgün coğrafi sembolik anlamlara da sahiptir. Buz ve çöl bunlara örnek olarak verilebilir. Aranılan ideali, ulaşılmak istenileni âdeta sevgili olarak tasavvur eden şair, ‘asırlardan’ kopup gelen baharı Türklük şuurunun varlığı şeklinde sembolize eder. Güneşle birlikte gelen baharın Türklük ve Türkçeyi imlemesi, metnin devamında kendini gösterir. Asırlardır Türkçe güneşinden yoksun olan coğrafyaya Türklük ve Türkçe güneşi yeniden doğar ve bu doğuşla birlikte karanlıklar aydınlanır, tufanlar diner, karlar erir. Tüm zorluklara rağmen zihinlerde şuur seviyesine yükselen Türklük, çok uzaklardan; buzulların donduruculuğundan ve çöllerin kurutucu yakıcılığından sıyrılarak kendini gösterir. Güneşin her coğrafyada kendisini göstermesi durumundan hareketle hem her yerdelik hem de ulaşılamama durumunun varlığı söz konusu edilebilir. Öyle ki güneş ışınları, çok uzaklardan dünyaya ulaşır ve her yerde kendini gösterir. Öte yandan güneşe erişmek de bir o kadar mümkün değildir. Güneşin hayat bahşedici niteliği eşliğinde Türklük güneşinin doğuşu için engin coğrafyayı seyretmek gerekmektedir. Şiirde geçen “karanlıklar hep erir” ifadesinin de orijinal bir dil kullanımı olduğu iddia edilebilir. Şiirde Türklük ve hatta Türkçe güneşe benzetilir. Böylesi bir sembolik anlama kavuşan güneşin olmadığı yerlerde karanlık ve zulüm hâkim olur. Güneşin doğuşuyla birlikte karanlıkların ortadan kalkışı âdeta eriyen buzullar gibi düşünülür.

Türklüğün güneşe benzetildiği bir başka şiir metni de “Güneş”tir. Türklükten yoksun coğrafyalara hâkim olan renk siyahtır. Karanlığın hüküm sürdüğü yerde bir uyku hâli de mevcuttur. Âdeta karanlığın zinciri ile Türkleri bağlamış olan

⁴¹ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 84.

düşmanın varlığı, karanlıktan dolayı sezilememektedir. Metinde uyku hâlinin 'granit' olarak nitelenmesi, bu ağır uykunun asırlardır sürdüğünü imler. Zira uykuda hareketsiz kalış, âdeta taşlaşmayı andırır. Şiirdeki coğrafya algısı Turan ve Altay Dağlarına taşınırken; orman, ırmak, dağ, kaya, çöl gibi ifadelerle bezenen sembolik anlam dizgesi de kendini gösterir:

Hep çöl olmuş mamureler... Dağ, kaya,

Orman, ırmak... Bütün varlık bir hiçe

Dönmüş! Ölüm kanat salmış Altay'a⁴²

Uyku, âdeta yarı ölüm hâlidir. Türkçenin sesi ile bir zamanlar dört başı mamur bir mekân olan Turan'da hüküm süren karanlık hem Ömer Seyfettin'in yaşadığı Osmanlı – Türk coğrafyasında hem de Türk Dünyası coğrafyasında canlılığı ortadan kaldırmıştır. Bu canlılığın yitimi tabiat unsurları ve özgün coğrafi bölgeleri imleyen çöl ifadesi ile sembolik hüviyete kavuşur. Çölde hayatın varlığından bahsetmenin güç oluşu; düşmana esir olma, Türklükten yoksun olma durumlarını gündeme getirir. Şiirin son bentlerindeki "Ey güneş doğ" ifadesi ile yine Türklüğün bilinçlerde kendine yer bulması ve uykudaki Türklerin böylece uyanarak Turan coğrafyasını yeniden müreffeh bir noktaya taşıması istenir.

Ömer Seyfettin'in "Koşma [4]"⁴³ ve başkaca şiirlerinde de somutlanan bir sembolik anlam vardır. Türkçenin sesi bülbüle benzetilir. Türkçenin hâkim olduğu yer, hayat kaynaklarının çok olduğu varsıl ormanlar olarak imlenir. Şiirde geçen "Bülbülleri susmuş güzel orman" ile bu durum ters anlam üzerinden verilirken, ormanın da Türk yurdu olarak sembolize edildiği düşünülebilir.

"Koşma (7)"⁴⁴, "Fecr"⁴⁵ şiirlerinde de yine bahar mevsiminin gelişi Türk dünyasına Türklük güneşinin doğuşu şeklinde tasavvur edilir.

4.Bireysel Sağlıktan Kolektif Sınırsızlığa: Ömer Seyfettin'in Şiirlerinde Kolektif Coğrafya

Ömer Seyfettin'in şairliğinin bilhassa ikinci döneminde son derece hâkim bir konumda olan kolektif aidiyet ve millî romantik duyuş, onun şiirinin Türk Dünyası'na ve tabiatıyla Turan coğrafyasına yelken açmasını da beraberinde getirir. "Ruhunda başka hislerin kuvvetle canlandığına, gerek tabiat, gerek cemiyet bakımından çevresiyle alakasının artmakta olduğuna"⁴⁶ bilhassa 1914'ten sonraki şiirlerinde tesadüf etmek, onun şiir coğrafyasının da bireyselden kolektife doğru yol aldığı anlamına gelir. "Gelenek, görenek, örf ve âdetleri içinde barındıran kültür ile; dil ve tarih bilinci, varoluşsal seçimler ve sorumluluklar, devamlılık

⁴² Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 89.

⁴³ Ömer Seyfettin, *age.*, s. 94.

⁴⁴ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 97.

⁴⁵ Ömer Seyfettin, *age.*, s. 98.

⁴⁶ Tansel, "Ömer Seyfeddin'in Şiirleri", s. 601.

algısı ve kolektif bilinç, toplumsal kendiliğin değerler bütününe temsil eder.”⁴⁷ Ömer Seyfettin’in şiirlerinde kolektif bilinç hâlinin de bu ekseninde Turan coğrafyası ile belirginleştiği gözlemlenebilir.

Bireysel duyarlılıkların hâkim olduğu şairliğin ilk döneminde yayımlanan “Hatt-ı Âli”⁴⁸ şiiri, Osmanlı coğrafyası ve kutsal toprakların varlığını içerir. Bu şiir, onun şairliğindeki ilk kolektif coğrafya algısını veren metin olması açısından önemlidir. *Haftalık İzmir Gazetesi*’nin otuz üçüncü sayısında 2 Mayıs 1908 tarihinde, bir başka ifadeyle II. Meşrutiyet’in ilanından hemen önce neşredilen şiire dair gazete şu notu verir:

“Padişah-ı müfahham ve Halife-i muazzamımız Büyük Sultan Abdülhamid-i Hân-i Sâni Efendimiz Hazretlerinin cümle-i inâyât-ı hikmet âyât-ı husrevânelerinden olan hicaz hatt-ı mübarekine âit bu şiiri karilerimize arz ile kesb-i mübâhât eyleriz.”⁴⁹

II. Abdülhamid’in Hicaz Demiryolu’nun tamamlanmasını mutlulukla karşılayan Ömer Seyfettin, kutsal topraklara ulaşımın kolaylaşmasının Müslümanlara büyük bir hizmet olduğunu düşünmektedir. Kutsal toprakları, Allah’ın varlığına özgü âlemlere benzeten şair, Osmanlı coğrafyasını ‘hitta-i vasî’ şeklinde tanımlar. Bu geniş coğrafyanın varlığına hediye edilen hattın, sonsuz göklerde bir nişan olarak kalacağına inanır. Trenin sesini ince ve güzel bir yalvarışa benzetir, mevcut sosyal zamanın en hızlı ulaşım aracını uçmak kadar süratli olarak algılar. Demiryolunun uzaktaki çölleri kaplayan parlak, aydınlatıcı bir günü var ettiğini tasavvur eder. Çöllerde uzanan hattın görünümü, ruhları bile hayrete düşüren bir şükranı sunar gibidir. Hz. Muhammed’in İslâm dinini tebliğinin zulmü parçalaması gibi bu hat da fiziki coğrafyanın karanlıklarını parçalar. Mübalağa sanatına başvuran Ömer Seyfettin, bundan böyle her yıl binlerce Müslümanın kutsal topraklarda Hac vazifesini daha kolay gerçekleştireceğini umut eder. Bundan böyle Kâbe, Müslümanlara daha yakındır. Şiirin sonunda geçen ‘biz’ ifadesi, kutsal topraklara aidiyetin biz bilincini de var ettiğini somutlar:

Gidip tavaf edecektir civâr-ı kiblemizi!
Evet bu yol, bu vagonlar, bu ma’bed-i şâir
Yakın eder o büyük tâk-ı bâr-gâha bizi...⁵⁰

1908’de çıkan “Hatt-ı Âli”den altı yıl sonra Ömer Seyfettin’in sosyal izlekleri şiirlerinde işlediği gözlemlenir. Söz konusu sosyal izleklerin hemen hepsi Türkçülük fikri kümesinin elemanlarından mürekkeptir. Türklerin İslamiyet’i

⁴⁷ Mutlu Deveci, “Bahtiyar Vahapzade’nin Şiirlerinde Kendilik Bilinci”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 31 (2011), s. 133.

⁴⁸ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 45.

⁴⁹ Ömer Seyfettin, *age.*, s. 45.

⁵⁰ Ömer Seyfettin, *age.*, s. 45.

kabulünden önceki Türk Dünyası'na, Türk destan coğrafyasına açılan pencere onun birçok şiirinde kendini gösterir. Bunlardan ilki "Turgut, Korkut ve Anneleri"⁵¹ başlığını taşır. Dede Korkut Destanları'ndaki üslubu ve diyalogları andıran bu metinde netlik kazanan coğrafya, 'Ana Yurt'tur. Türklerin ana yurdu olarak Türkistan coğrafyası bilinmekle birlikte Türklerin Anadolu'ya geliş güzergâhında bulunan ve hâlihazırda İran (Acem) coğrafyasında bulunan bölgeler, bu şiirdeki kolektif coğrafya olarak değerlendirilebilir. Ömer Seyfettin'in "Turan Masalları: İhtiyarlıkta mı Gençlikte mi?" Eserinin içinde yer alan manzume, Turgut, Korkut ve onların annelerinin diyaloglarından müteşekkildir. Türk Dünyası'nın kuzeydeki düşmanı Ruslar, metinde "Acaba Korkut'u ayı ne yaptı." ifadesindeki ayı ile imlenir. Her ne kadar şiirin devamında ayının ininden bahsedilse de kanaatimize göre ayı ile sembolik olarak verilen Rusların varlığıdır. Şiirde Türklerin güneydeki düşmanı olarak da Acemlerin varlığı dikkat çekilir. Annesi, babası ve kardeşinden ayrı düşen Turgut, zaman ve mekân ötesi bir sese dönüşen cümlelerine cevap bulabilir. Nihayetinde bu metindeki kolektif coğrafya açık olarak belirtilen, İran coğrafyasıdır.

Ömer Seyfettin'in "Yeni Gün" şiiri, "Ergenekon'dan çıkış: 27 Mart" epigrafi ile yayımlanır. Nevruz bayramı münasebetiyle yazıldığı anlaşılan bu şiirin temel izleği, "Ergenekon Destanı"dır. Ziya Gökalp tesirinin sezinlendiği bu tarz metinler, II. Meşrutiyet sonrasının edebî birikiminde, Türkçülük fikrinin Türk destanlarını kimlik kurucu bir biçimde anılması izleği dâhilindedir. Yine diyaloglar şeklinde teşkil edilen manzumenin kahramanları, Bozkurt ve Türklerdir. Bozkurt'un âdeta insan biçimindeki varlığıyla Türklere yardım edışı, yeniden doğuş miti bağlamında II. Meşrutiyet'in millî romantik metinlerinde âdeta bir arketip seviyesine yükselir. Metindeki destansı üslup ve "Ergenekon Destanı" ile olan benzerlik dâhilinde karşılık bulan coğrafya, ülküsel bir coğrafyadır. "Destan coğrafyası olarak adlandırılan coğrafyanın adı bellidir ama yeri her zaman belli değildir... Destanların zamanı ve mekânı hususunda şimdilik, ancak destanî gerçeklikten ve destanî coğrafyadan bahsetmek mümkündür."⁵² Bununla birlikte metinde somut olarak geçen coğrafi ifade 'Turan'dır. Metinde geçen şu ifadelerden hareketle Turan coğrafyasının Ömer Seyfettin'in "Kızılma Neresi?" hikâyesindeki coğrafi algıyla birleştiği söylenebilir:

Turan! Turan! Turan! Olun hep hazır
Bu bir konak değil, bütün dünyadır.
Dağılsın! Türklerin şanı her yana
Dağılsın! Kutluklar gelsin Turan'a..."⁵³

⁵¹ Polat, *Şair Ömer Seyfettin*, s. 149.

⁵² Ersin Özarslan, *Şiirden Coğrafyaya – Arif Nihat Asya'nın Şiirinde Mekân Endişesi*, İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2010, s. 27.

⁵³ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 87.

Orhon Yazıtları'ndan bilhassa "Bilge Tonyukuk Yazıtı"nda vurgulanan Ötüken Yış dışında sabit bir yurt tutmayan Türklerin sürekli hareketli olmalarının düşman karşısında zafer kazanmalarının anahtarı olması fikri, ön plana çıkar. Türk cihan hâkimiyeti⁵⁴ fikri ile birleşen bir felsefe, bu bentteki coğrafi algının sınırsızlığını verir. Kolektif bilincin canlandırılması bağlamına oturan bir coğrafya algısı, Türk destan kültürü ile birleşir.

Ömer Seyfettin'in II. Meşrutiyet'in başlıca aktörlerinden biri olan Resneli Niyazi Bey'e yazdığı bir şiiri vardır: "Niyazi'ye". Bu şiirde Doğu – Batı diyalektiğinde karşımıza çıkan bir medeniyet algısı, çatışma izleği ile verilir. Batı medeniyeti coğrafyası öteki olarak Avrupa şeklinde netlik kazanır. Ayrıca metnin ithaf edildiği Niyazi Bey'in Arnavutluk'ta öldürülmesinden dolayı Arnavutluk, 'vefasız ülke' olarak nitelenir. Söz konusu sitem, Arnavutluk'un 1877'de başlayan sürecin nihayetinde 1912'de bağımsızlığını ilan etmesinden bağımsız düşünülemez. Zira yüz yıllar boyunca Osmanlı Devleti idaresinde kalan ve çoğunluğu Müslüman olan bir milletin isyan etmesi, Osmanlılık ve devamında İslamcılık politikalarına rağmen bağımsızlık mücadelesine girişmesi, Osmanlı Devleti'nin Arnavutluk coğrafyasını yüzyıllar boyunca iskân etmesi bağlamında bir vefasızlık örneği olarak algılanır.

Polat, Ömer Seyfettin'in başmuharrir olarak yer aldığı *Türk Sözü* mecmuasının 1 Mayıs 1330 tarihli sayısında çıkan "İbret Levhası" başlıklı manzumenin, Ömer Seyfettin'e ait olduğunu düşünür. Bu manzumenin başında alan ifade, Ömer Seyfettin'in şiirlerinde Kafkas coğrafyasına yer verdiğini somutlar: "Tiflis'te çıkan *Molla Nasrettin* arkadaşımızdan alarak gazetemize koyduğumuz resim pek ibretli olmakla birlikte bize şunu anlatıyor:"⁵⁵ Kafkasya Türklerinin uğradıkları zulme çekilen dikkat, yazar tarafından Türk Dünyasının bütüncül bir algıyla takip edildiğini ortaya koyar.

Ömer Seyfettin, halk şiirinin bir nazım biçimi olan koşma türünde de bir dizi şiir neşreder. Bunlardan Ali Canip'in Ömer Seyfettin monografisine aldığı "Kızılıрмаğa" ve "Koşma" başlıklı şiirlerde, Anadolu coğrafyasının gündemde tutulduğu gözlemlenir. Bu şiirlerin ikincisinde Köroğlu'nun varlığı temel izlettir. Daha sonra neşrettiği "Köroğlu Kimdi?" şiirinin bir öncülü olan bu "Koşma [2]" metninde Turan ve Anadolu coğrafyası, halk şiiri geleneği bağlacı ile birbirine eklenir. "Köroğlu Destanı"nın temel mekânlarından olan Çamlıbel'in varlığı, Türkçenin yüzyıllardır şiir dilinden silinmiş olması bağlamında alınılanı:

Çamlıbellere çöl olmuştu, bülbüller
Susmuşlardı. Eski şenlik ne gezer,
Her tarafı kaplamıştı bir keder

⁵⁴ Osman Turan, *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2003, s. 93.

⁵⁵ Polat, *Şair Ömer Seyfettin*, s. 157.

Giriyordum en karanlık günüme...⁵⁶

Köroğlu'nun şiirlerindeki temiz ve arı Türkçenin varlığı, bülbüllerin şakıması olarak imlenir. Türkçe bülbüllerinin şakımadığı coğrafyada yaşam belirtisi de olmaz ve o yerler çölleşir. Ömer Seyfettin'in şiir dünyasında Türkçenin varlığı bülbül, yokluğu ise çöl ile sembolize edilir.

"Koşma [5]"⁵⁷ şiiri, "Kızılıрмаğa" adı ile de neşredilir. Bu şiirde Kızılırmak'tan söz edilmesi, odaklanılan coğrafyanın Anadolu olduğunu gösterir. I. Dünya Savaşı'na dair stratejik hususları ifade ettiği makalelerin başında gelen "Yarınkı Turan Devleti"⁵⁸ fikir düzleminde eklemenebilecek olan bu şiir metninde, Anadolu coğrafyasındaki Türk varlığı ve Türkleri Anadolu'dan çıkartmak isteyen iradeye karşı direnç gösterme istenci dikkatleri çeker. Devamlı hareket hâlinde olan nehrin bu durumu, Türklerin de sürekli harekette olması zarureti ile ilişkilendirilir. Şiirin başında Kızılırmak'ın işgal altındaki Türk yurtlarının hazin hâli ve sönen ocaklar karşısındaki hüznü, kişileştirme sanatı ile verilir. Toprak esasına bağlı milliyetçilik anlayışı ile ilişkili olan bir bakışla Türklerin Anadolu'daki varlıkları, Anadolu Selçuklularının siyasi varlığına kadar indirgenir. Töreden ayrılan Türklerin başsız kalışlarını ve dağınık vaziyete düşüşlerini gözlemleyen şair, Anadolu'yu terk etmek üzere doğuya doğru hareketlenecek Türklerin Kızılırmak'ta boğulmasını arzular:

Yedi yüz yıl evvel üstünden geçen
Türklerin başına nedir bu gelen?
Yasasız kalmışlar serserilikten
Kaçmak isterlerse yol verme, sen ak!
Ak, boğulsun kaçan acıma ona,
İster misin yurda baykuşlar kona?
Geçmek lazım ise yok mudur Tuna?
Geriye bırakma, ak, Kızılırmak!⁵⁹

Kızılırmak ile konuşan Ömer Seyfettin, nehri Türk töresinin yaşatılması hususunda tabii bir yardımcı olarak algılar ve ondan destek ister. Bir zamanlar Balkan topraklarını verimli kılan Tuna nehrine ve o coğrafyalara hâkim olan Türklerin İstanbul'a kadar çekilmeleri, şairi rahatsız eder. 'Kaçmak' fiilinin karşısına Kızılırmak'ı diken Ömer Seyfettin, 'geçmek' fiili ile de fetih rüyasını Tuna nehrine taşır. Zira 'geçmek' fiili ilerleme eyleminin anlam çağrışımıyla doğrudan ilişkilidir. Şu hâlde Kızılırmak'ın doğusuna çekilmenin Türklerin Anadolu coğrafyasından silinmesi anlamına geleceğini bilen şair, Kızılırmak ve Tuna arasına çizdiği coğrafi konumla, Osmanlı Devleti'nin fetihçi dönemlerini anımsar.

⁵⁶ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 92.

⁵⁷ Ömer Seyfettin, *age.*, s. 94.

⁵⁸ Ömer Seyfettin, "Yarınkı Turan Devleti", *Makaleler*, haz. Hülya Argunşah, 2021, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 451-463.

⁵⁹ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 95.

Ayvazoğlu'nun ifadesiyle *Bozgunda Fetih Rüyası* görür. ⁶⁰ Aktıkça tortu tutmayan su fenomeni hem içindeki kiri temizlemeyi hem de mütemadiyen süren yenilenmeyi de imler. Sürekli hareketli olmak ve durağanlıktan sıyrılmanın önemi, daha evvel anılan Tonyukuk'un kalabalık Çin nüfusu karşısında Türklerin yutulmaması için verdiği zaruri eylemlilik hâlini de akıllara getirir.

Ömer Seyfettin'in "Koşma [7]" şiirinin son bendinde örtük biçimde Yeni Lisan hareketi kaynaklı Türkçeye dönüş eylemi ve II. Meşrutiyet devrinin nihai ve hâkim politikası olan Türkçülük fikrinin bahara benzetilmesi ile Turan coğrafyası anılır. Ömer Seyfettin'in şiirlerinde Turan coğrafyası yeniden doğuş, Türkçüğe ve Türkçeye dönüş eylemleri eşliğinde hem maddi hem de siyasi anlamda 'uzak' olarak nitelenir:

Bahçesinde demin ölüm düşünen
İhtiyarcık gözlerini açarken
Sanki umut bulur eski gençlikten
Gitmek ister pek uzak bir diyara...⁶¹

Bu uzaklığın azalması, Türkçülük fikri çatı kavramı temelinde Türkçenin varlığı ve Türk Dünyası ile kurulacak ilişkiler ağı ile mümkün olacaktır.

Ömer Seyfettin'in özel şahsiyetlere ithafen yazdığı şiirlerinden bir "Mehmet Emin" başlığını taşır. Servet-i Fünûn şiirinin hâkim olduğu ve Türk - Yunan savaşının devam ettiği bir zamanda *Türkçe Şiirleri* neşreden Mehmet Emin Bey, Yeni Lisan ve Millî Edebiyat'ın 1908 öncesi muştucusudur. Mehmet Emin'in bu yönüne vurgu yapan Ömer Seyfettin, onun Türkçe bilincini coğrafya düzlemine taşır. Öyle ki şiirin ilk mısraları şöyledir:

Bütün Turan karanlıkta şuursuz bir taş gibi
Uyuyordu... Lisan yoktu, sanat yoktu, zevk yoktu.
Olan her şey Türk değildi, Türk ruhuna bir oktu...⁶²

Türk ruhunun var olduğu her yeri Turan coğrafyası olarak algılayan Ömer Seyfettin, "Anadolu'dan Bir Ses yahut Cenge Giderken" şiirinin âdeta bir yolbaşı, aydınlatıcı olduğunu ifade eder. Böylece Türkçenin cenneti ve mefkûre cenneti olarak nitelenen Turan'a giden yollar açılacaktır. Zira 'mefkûre', 'ideal' yahut Türkçesiyle 'ülkü'yü kazandıracak ilk şey 'dil'dir."⁶³ Türkler için bu dil Türkçedir.

Turan coğrafyasının içinde Anadolu coğrafyası da vardır:
Şimdi artık çocukların arkandan
Geliyorlar izlerini güderek.

⁶⁰ Ayvazoğlu'nun Yahya Kemal monografisi olan bu kitabın ismi, Yahya Kemal'in mütareke dönemi İstanbul'unda dahi akıncı cetlerinin varlığını benliğinde hissetmesinden mülhemdir. Beşir Ayvazoğlu, *Bozgunda Fetih Rüyası*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2018.

Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 97.

⁶² Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 98.

⁶³ Rahim Tarım, "Ömer Seyfettin'de Temel Kültürel Değerler", *Ömer Seyfettin İçin*, İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, ed. Nâzım Hikmet Polat-Filiz Ferhatoğlu, 2020, s. 210.

Bu mukaddes izler bütün şeref, şan,
Bir mefkûre cennetine gidecek...⁶⁴

Böylece Türk destan coğrafyasının varlığını da içeren Turan coğrafyasının, en açık varlık göstergesi olan Türkçenin her anlamdaki hâkimiyeti olduğu çıkarımsanabilir. II. Meşrutiyet'teki Türkçülük fikrine dönüş, sade Türkçenin eserlerde hâkim olması ile Turan'a yolculuk âdeta uçmak suretiyle başlayacak ve her daim devam edecektir. Yine bu eksendeki yolculuğu sembolik bir destan dili ile veren "Nereye?"⁶⁵ şiirinin varlığında biriken sorunun cevabı da verilmiş olur. Bu cevabın varlığı, daha evvel değinilen "Kâşgar" veya "Türk Dünyası" adlı şiirde en açık görünümü vermiştir. Ömer Seyfettin'in şairlik muhayyilesinde Türk Dünyası, Turan coğrafyasından bağımsız bir algı değildir.

Ömer Seyfettin'in bilhassa "1908'den sonra şiirlerine tabiat ve fanilik duygularıyla birlikte cemiyetle ilgili hassasiyetleri de katmaya başlaması"⁶⁶ birkaç şiir örnekte kendini göstermekle birlikte, esas değişim 1914 yılından sonra olur. Bu tarihten sonra beliren kolektif coğrafya algısı ve aidiyetin seyri, sadece Anadolu ve sadece Turan ve Türk Dünyası ile sınırlanmaz. Şair, bir şiirinde Anadolu coğrafyasını işlerken sonrasında neşrettiği şiirinde Turan coğrafyası ve Türk Dünyasını işler. Şiirlerdeki bu seyir, Anadolu Türklüğünün Turan coğrafyası ile aynı eksende buluşturulması ve bir birliğin sağlanması anlamına gelir. Ömer Seyfettin'in son şiirlerinden olan "Koroğlu Kimdi?" adlı şiiri bunun en somut göstergesidir. Bu şiirde Türk Dünyası destan birikiminin Anadolu sahası karakterlerinden biri olan Koroğlu'nun Çin esareti altında doğuşu ve mücadelesi temel izlektir. Ömer Seyfettin, "Ziya Gökalp'ın 'halka doğru' prensibinin de etkisiyle... halk arasında bilinen Koroğlu'nu yeniden işler."⁶⁷ Onun bu şiirinde gözlemlenen coğrafya Çin esareti altındaki Türk yurtlarıdır. Çince isimlendirilen Pu-luy şehri, Türklüğe ihanet eden bir Türk beyinin hüküm sürdüğü yerdir. Bu bakımdan büyük öteki tarafından yutulan Türklüğün varlığı bu şehirle imlenir. Turan yurtlarının Çinliler tarafından işgalinin anlatıldığı beyitlerde geçen Türk boyları ve bazı coğrafi adlar, bu şiirdeki kolektif coğrafya görünümü verir:

Bilirsin 'Pan-ça-u' Çin kahramanı
Ne kadar güçlükle aldı Turan'ı.
Tunguz, Çit, Afgan'ı paraya, kürke
Gark edip hepsini saldırttı Türk'e.
Kıpçak'ı püskürttü, uzaklaştırdı,
Uygur'u Çitlerde konaklaştırdı.
Yalnız baş eğmedi Kırgız-Kazaklar,

⁶⁴ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 99.

⁶⁵ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri-5*, s. 104.

⁶⁶ Argunşah, "Ömer Seyfeddin'in Bilinmeyen Şiirleri ve Bazı Düzeltmeler", s. 28.

⁶⁷ Serhat Hamişoğlu, "Ömer Seyfettin'in 'Koroğlu Kimdi?' Şiiri Üzerine", *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2020, s. 235.

Fağfur'a uydular kalan oymaklar.⁶⁸

Çin, İran ve Rum bölgelerinin anıldığı şiirin devamında Türk neferlerinin Turan coğrafyasının bilincinde olmalarının zaruretine vurgu yapılır. Bu vurgu, şairin yaşadığı devrin sosyal gerçekliği ile de örtüşür. Şiirdeki bazı detaylar, Ömer Seyfettin'in Bengü taşlarda geçen tarihî hususiyetlerden haberdar olduğu hissini uyandırır. Söz gelişi; "Bir gün elbet gizli yurttan çıkacak / Fağfur'un başına Çin'i yıkacak" beytinde geçen 'gizli yurt' Ötügen Yiş'tan başka bir yer değildir. Turan coğrafyasına dair bu alımlamalara Osmanlı Devleti'nin bir zamanlar hâkim olduğu bölgeler de eklenir. "Kızılırmağa" şiirinde geçen Tuna Nehri'nin adı bu şiirde de Altay Dağları ile birlikte kullanılır. Böylece Türklerin siyasi olarak farklı tarihî dönemlerde hüküm sürdüğü coğrafyalar bir bağlamda, aynı algısalıkta birleşir.

Ömer Seyfettin'in ikinci dönem şiirlerinde ziyadesiyle gözlemlenen Türk destan coğrafyası, Türkçülük fikri dâhilinde Anadolu Türklüğünün Turan coğrafyasıyla kurduğu kültürel odaklı bağın en temel göstergesidir. "Millî Türk destanlarının, Türk tarihinin ve eski Türkler'in hayatının da ilham kaynağı teşkil ettiği bu şiirlerinde artık Türklük aşkının uyandığı, Türklük kanının canlandığı ve miskinlikten kurtulma lüzumunu, Türklükle öğrenme, bir mefkûreye sahip olmanın kazandıracığı kuvvet vb. fikirleri işler."⁶⁹ Onun şiirlerinde görünüm veren destan coğrafyasının varlığı, "geleneksel ve tarihsel malzemeyi bilinç düzeyine taşıma"⁷⁰ arzusunu gündeme getirir. Söz konusu bilinçlilik hâlinin savunusu, II. Meşrutiyet öncesi sosyo-politik ve sosyo-kültürel durumların Türklük bilincinden yoksunluklarıyla ilgilidir. Bu sebeple "Ömer Seyfettin'in 'Yeni Lisan'da en çok okuyucuya çarpan kelimesi 'uyanınız' kelimesidir."⁷¹ Nesirlerdeki bu 'uyanma' vurgusu şiirlerdeki coğrafya bağlamına indirildiğinde ortaya çıkan ifadenin Turan olduğu görülür. Denilebilir ki 1911'de 'uyanma'ya yapılan çağrı, 1914'ten sonraki manzumelerde Turan coğrafyasına uyanışı da beraberinde getirmiştir.

⁶⁸ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri Şiirler...*, s. 124.

⁶⁹ Tansel, "Ömer Seyfeddin'in Şiirleri", s. 602.

⁷⁰ Ali Duymaz, "Köken Miti Arayışı Ekseninde 'Altın Destan' ve Ömer Seyfettin", *Vefatının 100. Yılında Ömer Seyfettin Kitabı*, Bursa: Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, 2020, s. 85-86.

⁷¹ İnci Enginün, "Dün de Bugün de Ömer Seyfettin", *Ömer Seyfettin'ini Yeniden Okumak*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası, haz. Hülya Argunşah-Ayşe Demir, 2006, s. 104.

5.Sonuç

Edebî yaşamına şiir ile başlayan Ömer Seyfettin'in şiirlerinde "Yeni Lisan" makale serisinden birkaç yıl sonra hem muhteva hem teknik açıdan değişimler kendini göstermiştir. İlk dönem şiirlerinde varlık bulan bireysel izleklere karşılık 1914 sonrası kolektif aidiyet temelli izleklere varlığı, onun şiirlerinin sosyo-kültürel bağlamlarını görünür kılar. Böylece onun edebî eserlerine tarihî, folklorik ve coğrafi detaylar da eklenir.

Ömer Seyfettin'in şiirlerindeki şehirler ve coğrafya algısının incelendiği çalışmanın nihayetinde; onun hikâyelerinde beliren kolektif bilince dönüşüm, şiirlerinde de gözlemlendiği söylenebilir. Şiirlerinin başlıklarında yer alan özel şehir isimleri; Edirne, Ayasluğ (Efes), Kâşgar ve Gönen'dir. Bununla birlikte farklı şiir metinlerinin içinde geçen ve Turan coğrafyasında bulunan Aksu ve Akbalık gibi şehirlerin varlığı Türk destan coğrafyasına bağlanan zihinsel aidiyeti netleştirir. Söz konusu aidiyetlere, coğrafi terimlerle birleşen tabiat tabirlerinin kullanımı da eklenir. Türkçenin sesi bülbüle benzetilirken, varsıl ormanların içinde şakıyan seslerin yoksunluğuyla Türklük ölür ve coğrafya artık çöl olur.

Çalışmanın temeline oturan kolektif coğrafya aidiyetinin, Türkçülük fikir eksenine oturduğu metinlerin varlığında gözlemlenen hususiyet; Ömer Seyfettin'in makalelerinde sıklıkla vurgu yaptığı Turan coğrafyasıdır. Anadolu Türklüğü ile Turan coğrafyasını bir bakışta tasavvur eden Ömer Seyfettin'e göre Tuna'dan Altay dağlarına kadar uzanan coğrafyada Türkçenin varlığıyla Türkçenin cenneti var edilmektedir. Halk edebiyatı unsurlarından ve türlerinden istifade eden şair, avama mal olan söylenceleri, devrin sosyal gerçekliği eşliğinde millî romantik duyularla şiirine taşır. Böylece onun şiir coğrafyası da açıklık kazanır. En nihayetinde Ömer Seyfettin'in şiir coğrafyasının bireyselden kolektife doğru bir açılım sergilediğini söylemek yerinde olacaktır.

Kaynakça

- Aktaş, Şerif. *Edebiyat ve Edebi Metin Üzerine Yazılar*. Ankara: Kurgan Edebiyat, 2011.
- Alangu, Tahir. *Ömer Seyfettin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*. İstanbul: YKY, 2010.
- Argunşah, Hülya. "Ömer Seyfeddin'in Bilinmeyen Şiirleri ve Bazı Düzeltmeler". *Erdem*. 12/34 (1999): 25-43.
- Deveci, Mutlu. "Bahtiyar Vahapzade'nin Şiirlerinde Kendilik Bilinci". *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. 31 (2011): 131-146.
- Durmuş, Mitat. "Ömer Seyfettin'in Bahar ve Kelebekler Adlı Öyküsünde Doğu ve Batı Kadını Karşıtlığından İdeal Kadına". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim TEKE Dergisi*. 7 (2018): 890-901.
- Duymaz, Ali. "Köken Miti Arayışı Ekseninde 'Altın Destan' ve Ömer Seyfettin". *Vefatının 100. Yılında Ömer Seyfettin Kitabı*. Bursa: Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, 2020: 85-98.
- Enginin İnci. "Dün de Bugün de Ömer Seyfettin. *Ömer Seyfettin'i Yeniden Okumak*. Kayseri: Erciyes Üniv. Matbaası, haz. Hülya Argunşah-Ayşe Demir, 2006: 99-112.
- Hamişoğlu, Serhat. "Ömer Seyfettin'in 'Koroğlu Kimdi?' Şiiri Üzerine". *Sonsuza Uzanan Ses: Ömer Seyfettin*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2020: 230-240.
- Huyugüzel, Ömer Faruk. "Ömer Seyfeddin'in İzmir Yılları". *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfeddin*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yay., 1984: 79-98.
- Kaplan, Mehmet. *Şiir Tahlilleri 1*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2004.
- Kaplan, Mehmet. "Edebiyat Coğrafyası". *Nesillerin Ruhu*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2006: 151-153.
- Karasmanoğlu, Yakup Kadri. *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.
- Kefeli, Emel. "Coğrafya Merkezli Okuma". *Turkish Studies*, 4 /I-I (2009): 423-433.
- Korkmaz, Ramazan. *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2015.
- Nüzhet Haşim. *Milli Edebiyata Doğru*. haz. Recep Duymaz. İstanbul: Akademik Kitaplar, 2013.
- Ömer Seyfettin. *Bütün Eserleri Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar*. haz. Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2000.
- Ömer Seyfettin. *Makaleler*. haz. Hülya Argunşah. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021.
- Özarslan, Ersin. *Şiirden Coğrafyaya – Arif Nihat Asya'nın Şiirinde Mekân Endişesi*. İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2010.
- Polat, Nâzım Hikmet. "Ömer Seyfeddin". *İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları, 34 (2007): 80-82.
- Polat, Nâzım Hikmet. *Şair Ömer Seyfettin: Bütün Şiirleriyle*. Ankara: TDK Yayınları, 2014.
- Polat, Nâzım Hikmet. "Şair Olarak Ömer Seyfettin". *Ömer Seyfettin İçin*. ed. Nâzım Hikmet Polat-Filiz Ferhatoğlu. İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, 2020: 129-154.
- Steal, Madame de. *Edebiyata Dair*. çev. Safiye Hatay – Vahdi Hatay. İstanbul: MEB Basımevi, 1967.
- Taine, Hypolyte A. *History of English Literature*. Translateby H. Van Laun. New York: Holt& Williams. Vol. 1.
- Tansel, Fevziye Abdullah. "Ömer Seyfeddin'in İlk Eser ve Şiirleri". *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*. Ankara: TTK Basımevi, 1992: 51-72.
- Tansel, Fevziye Abdullah. "Ömer Seyfeddin'in Şiirleri". *Necati Lugal Armağanı*. Ankara: TTK, 1968: 593-647.
- Tarım, Rahim. "Ömer Seyfettin'de Temel Kültürel Değerler". *Ömer Seyfettin İçin*, İstanbul: Türk Ocağı Yayınları, ed. Nâzım Hikmet Polat-Filiz Ferhatoğlu, 2020: 203-231.
- Turan, Osman. *Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi*. İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2003.
- Ünaydın, Ruşen Eşref. *Diyorlar ki...* İstanbul: MEB, 1972.
- Yıldız, Saadetin. "Ömer Seyfeddin'in Şiirinde Servet-i Fünûn'dan Millî Edebiyata Geçiş". *Ben Gönen'de Doğdum – Ömer Seyfettin ve Eserleri Sempozyum Bildirileri*. İstanbul: Gönen Belediyesi, 2008, s. 15-27.

Yöntem, Ali Canip. *Ömer Seyfeddin – Hayatı, Karakteri, Edebiyatı, İdeali ve Eserlerinden Numuneler*.
İstanbul: Remzi Kitabevi, 1947.
Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: KBY, 1976.